

Marmara Üniversitesi
Engelli Öğrencilere Yönelik Bütünleştirici
Eğitim-Öğretim ve Sınav Tedbirlerine İlişkin
KILAVUZ

Amaç

MADDE 1 – Bu kılavuzun amacı, Marmara Üniversitesi’nde ön lisans, lisans, yüksek lisans veya doktora programlarına kayıtlı veya uluslararası değişim programlarıyla belirli sürelerle öğrenim gören, engelli öğrenciler ile özel desteğe ihtiyaç duyan öğrencilerin, eğitim öğretim ve sınavlarla ilgili ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik tedbirlerin alınması ve bütünleştirici eğitimin sağlanmasına yönelik usul ve esasları dikkate alarak, öğretim elemanlarının faydalanmasıdır.

Dayanak

MADDE 2- Bu kılavuz ,5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanunu’nun 15. maddesinin 1. Fıkrasında yer alan “Hiçbir gerekçeyle engellilerin eğitim alması engellenemez. Engelliler, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, yaşadıkları çevrede bütünleştirilmiş ortamlarda, eşitlik temelinde, hayat boyu eğitim imkânından ayrımcılık yapılmaksızın yararlandırılır.”, Yükseköğretim Kurumları Engelli Bireylere Yönelik Sınav Uygulamalarında ve Engelli Kontenjanında Aranacak Sağlık Şartlarına Dair Yönetmelik hazırlanmıştır.

MADDE 3- Yüz yüze ve Uzaktan Ders Uygulamaları

1)Yüz yüze kapsayıcı eğitim sürecinde; Engelli Öğrencilerin fırsat eşitliği çerçevesinde öğrenim görebilmesi ve başarılarının olumsuz etkilenmemesi için ders öncesinde, sırasında ve sonrasında aşağıdaki hususlara riayet edilir:

- a) Öğretim elemanları, Engelli Öğrenci Birimi tarafından gönderilen engelli öğrencilere ilişkin kişisel verileri gizli tutmakla yükümlüdür.
- b) Öğretim elemanları, engelli öğrencilere yönelik ders materyali konusunda Engelli Öğrenci Birimi ile iş birliği yapar.
- c) Birim yöneticilerince sınıflarda engelli öğrencilerin eğitim almaları için gerekli fiziksel düzenlemeler yapılır.
- d) Öğretim elemanları, özellikle işitme engelli öğrencilerin talebi halinde derslerini yüzü sınıfa dönük olarak anlatırlar.
- e) Birim yöneticileri ihtiyaç olması halinde İşitme cihazı kullanan öğrencilere, dersliklerdeki arka plan gürültüsünü ve yansımayı azaltan FM (Frequency Modulation) sistemlerini temin ederler.
- f) Öğretim elemanları engel durumundan kaynaklanan ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak engelli öğrencilerin dersleri ses kayıt cihazı ile kaydetmesine, öğrencinin birimine ve engelli öğrenci birimine beyan ettiği ıslak imzalı, parmak izli veya elektronik imzalı gizlilik taahhünamesi karşılığında izin verebilirler
- g) Bilgisayarla yapılan uygulamalı derslerinde hiç görmeyen ya da az gören öğrencilerin kullanabileceği bilgisayar donanım ve yazılım sistemleri bulundurulur. Bu bilgisayarlara erişilebilirliği sağlayan gerekli programlar yüklenir ya da gerekli donanım takviyesi yapılır.
- h) Hiç görmeyen ya da az gören öğrencilerin dersle ilgili görsel materyalleri görenlerle eşit miktarda kavrayabilmesi için dersi veren öğretim elemanı tarafından sesli betimleme yapılır.

1) Engelli öğrenciler, talepleri ve gerekçeleri Engelli Öğrenci Danışmanlarının ve Fakülte/ Yüksekokul/ Enstitü yönetim kurullarının uygun bulması halinde özel öğrenci statüsünde ders alabilirler.

i) Engelli öğrencilere verilen ödev ve projeler bu öğrencilerin engel grubu dikkate alınarak uyarlanır.

j) Maddi güçlüğü olan engelli öğrencilerin eğitimle ilgili olan özel nitelikli araç ve gereçleri, Üniversitenin ilgili birimleri tarafından imkânlar ölçüsünde temin edilir ve öğrenciye süreli olarak teslim edilir.

2) Uzaktan Kapsayıcı Eğitim Ders Uygulamaları, Engelli Öğrencilerin fırsat eşitliği çerçevesinde öğrenim görebilmesi ve başarılarının olumsuz etkilenmemesi için Uzaktan Eğitim Erişilebilirliğinin sağlanması için gerekli tedbirler alınır ve hazırlıklar yapılır. Öğretim elemanları kaynaklarını hazırlarken aşağıdaki düzenlemeleri dikkate alır;

a) Görme engeli olan öğrencilerin uzaktan eğitim sistemi üzerindeki kaynak ve ödev erişilebilirliğini sağlamak için okuyucu sistemlerinin kullanabileceği zengin metin biçimlerinin metinlerde kullanımı açısından özen gösterir,

b) Kaynak ve ödevlerin görsel pdf olarak veya yazılı metinlerin jpg olarak yüklememeye dikkat eder.

c) Ekran okuyucuların kullanabileceği searchable/text pdf olarak yükler.

d) Gerektiği hallerde kaynaklarını, ders notlarını veya ders materyallerini ders öncesinde öğrenci ile paylaşır.

e) Dersi veren öğretim elemanı, görsel pdf formatlı kaynağının telif hakkı söz konusu ise 5648 sayılı yasanın Ek 11.maddesine dayanarak, öğrencinin görme engelli olması sebebiyle öğrenciye e-posta ile paylaşabilir.

f) İstatistik, kodlama, formül kullanımı, grafik, tablo, harita ve benzeri görsellerin betimlemelerine ya da açıklayıcı bilgilerine yer verir.

g) Ekran paylaşımı ile görüntü aktarılmasını sağlayan sistem erişilebilir değilse, ders esnasında aktarılacak herhangi bir çizimi, görsel içerikleri, grafik ve tabloları, ders esnasında veya sonrasında öğrenciye betimler.

h) Az gören öğrenciler için sunumlarda büyük punto ve kontrast renk kullanır.

i) Derste kullanılacak olan bir materyalin ses içeriyor olması halinde (video ve benzeri dosyalar) işitme engelli öğrenciler ile dersten önce paylaşır,

i) İşitme engelli öğrenciler için ders öncesi veya sonrasında ders içeriklerinin metin olarak sağlar.

MADDE 4 Yüz Yüze ve Uzaktan Sınav Uygulamaları

1)Yüz Yüze Kapsayıcı Sınav Uygulamaları, sınav öncesinde, sırasında ve sonrasında engelli öğrencilerin fırsat eşitliği çerçevesinde öğrenim görebilmesi ve başarılarının olumsuz yönde etkilenmemesi için Akademik Birimler ve öğretim elemanları sınav uygulamalarında aşağıdaki usul ve esaslara dikkat eder;

a) Sınav salonlarının seçimi, farklı engel grupları çerçevesinde değerlendirilerek ve erişilebilirlik kuralları da göz önünde bulundurularak yapılır.

b) Sınav görevlilerince sınav saatleri, sınav yerleri ve soruları vb. gibi duyurular engel grupları göz önünde bulundurularak yapılır.

c) Sınav gözetmenlerine sınava girecek engelli öğrenci bilgisi verilmelidir.

- d) Engelli öğrencilerin ihtiyaç duymaları halinde sınavlara yardımcı araç ve gereç ile (işitme cihazı, teleskopik gözlük, prizmatik gözlük, büyüteç vb.) girmelerine izin verilir.
- f) Sınav yerlerinin belirlenmesi sırasında, bedensel engelli öğrencilerin bulunduğu derslerin sınavları mutlaka erişilebilir dersliklerde yapılır.
- g) İhtiyaç duymaları halinde engelli öğrencilerin sınavlarını bilgisayar ortamında yapmaları sağlanır.
- h) Hiç görmeyen ya da az gören öğrencilerin yazılı sınavlarına refakat edecek, sınav olunan ders ile ilgili terminolojiye hakim olan okuyucu – işaretleyici gözetmen görevlendirilir.
- ı) Hiç görmeyen ya da az gören öğrencilere özel ihtiyaçları doğrultusunda farklı formatlarda (büyütülmüş punto, kabartma yazı, ses dosyası, vb.) soru kâğıdı hazırlanır.
- i) Görme, işitme zorluğu ve dikkat eksikliği, hiperaktivite, disleksi - disgrafi, distoni v.b. gibi sorunlar yaşayan engelli öğrencilerin talebi ve Engelli Öğrenci Biriminin uygun bulması halinde bu öğrencilerin bir gözetmen eşliğinde rahatsız olmayacakları bir ortamda sınav olmaları sağlanır.
- j) Konuşma (kekemelik, afazi, disfazi, vb.) ve işitme bozukluğu olan öğrenciler için sözlü sınav uygulamalarında uyarılma veya uygun ölçme ve değerlendirme metotları kullanılır.
- k) Okuyucu-işaretleyici/yazıcı ya da büyük puntolu soru kağıdı ya da kitapçığı ile sınava giren görme engelli öğrencilere, işitme engeli olanlara, yazma ve hareket güçlüğü çeken öğrencilere ve bunların dışında ek süre ihtiyacı tespit edilen öğrencilere sınav süresinin %15'inden az %30'undan fazla olmamak kaydıyla ek süre verilir. Bu ek süreye sınava hazırlık ve yerleşme süresi dahil değildir.
- l) Engelli öğrencilerin kullandıkları ilaç, tıbbi malzeme vb. ile sınava girmelerine izin verilir.
- m) Sınav esnasında ihtiyaç duyulması halinde, engelli öğrencilerin, karşılaşabilecekleri biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarından dolayı, görevli nezaretinde, geri dönmek kaydıyla sınava kısa süreliğine ara vermesine sınav görevlisi tarafından izin verilebilir.
- n) İşitme cihazı kullanan öğrenciler sınav uygulama salonlarında öğrencilerin arka plan gürültüsünü en az duyabilecekleri bir konumda sınava alınır,
- o) İşitme yetersizliği olan öğrenciler için işaret dili bilen salon gözetmeni bulduramama ihtimaline karşın, sınavlara ait yönergelerin önceden yazılı olarak işitme yetersizliği olan öğrenci sayısı kadar çoğaltılıp, sınav zamanı aday salona geldiği an kendisine teslim edilir.
- ö) İşitme yetersizliği olan öğrencilerle konuşurken, sınav yönergesi verilirken dudakları okuyabilecek şekilde öğrencinin yüzüne bakarak okunur.
- p) Eğer ki işitme cihazı ile ilgili yedek pil vb. bir teknik malzeme ile sınava geliyorsa sınav salonuna bu malzemelerin alınmasına izin verilir.
- r) İşitme yetersizliği olan öğrencilerin talepleri halinde, sınavlarındaki sorularda kelime, bilgi ve kavramlara uygun görseller bulunarak ya da oluşturularak, soruların öğrenci tarafından kolay anlaşılabilmesini sağlamak üzere ilgili kısımlara eklenir.
- s) Görme güçlüğü / görme kaybı yaşayan aday öğrencilerin sınav yönergelerini anlayabilmeleri için daha önceden hazırlanmış bir Word dosyası USB Bellek'e yüklenerek gözetmen ile sınav salonuna getirilir, böylelikle öğrenci yardımcı teknoloji çözümleriyle sınavını alabilir.
- ş) Görme güçlüğü / görme kaybı yaşayan aday öğrencilere sınavlara ait her yönergenin Braille Alfabeti ile basılmış formlarının teslim edilir,
- t) Görme güçlüğü veya görme kaybı nedeniyle sınav öncesi, sınav sırası veya sonrasında herkes için aktarılan yönerge ve yöntemleri kavramakta zorluk yaşayan öğrencinin isteği doğrultusunda,

öğretimin eşitliğini sağlamak amacıyla sınav gözetmenlerinin sınav içeriğinde bulunan görselleri ayrıntılı olarak betimler,

u) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilerin sınava alınacakları ortamda olabildiğince uyaran eksikliğinin olduğu, sessiz, sakin, sestem ve hareketten arındırılmış bir sınav ortamının yaratılır,

2) Uzaktan Bütünleştirici Sınav Uygulamalarının sağlanması için gerekli düzenlemeler aşağıdaki usul ve esaslar dikkate alınarak yapılır;

a) Engelli öğrenciye sınavlarda sınav süresinin %15'den az %30'dan fazla olmamak kaydıyla ek süre kullanılmasına dair bilgilendirmeyi, sınavı yapacak öğretim elemanı en az bir gün önceden öğrenciye bildirir,

b) Verilen ek süreler nedeni ile sınavların çakışmaması için öğretim elemanları sınav saatlerini bu ihtimalin önüne geçecek şekilde düzenler,

c) Öğretim elemanı; ek süreyi, farklı yollar kullanarak verilebilir. Bunlar:

- UES'te ayrı sınav açarak.

- Sınavı öğrencinin e-postasına göndererek.

-Sınavı, öğrenci ve öğretim elemanının birlikte karar verdiği uygun platformda düzenleyerek.

b) Sınavın hangi platformda yapılacağını öğretim elemanı en az bir gün önce öğrenciye bildirir,

c) Tamamen görmeyen öğrencilerden el yazısı ile sınav veya ödev alınmaz,

d) Sorulardaki görseller (resim, tablo, grafik, harita vb.), görme engelli öğrenci için yazılı olarak betimlenir,

e) Görme engelli öğrenciler için sınavlarda word belge ya da text/searchable pdf belge kullanılır,

f) İşitme engelli öğrenci için gerekiyorsa, sorular görseller ile sorulabilir,

e) Sınavlar farklı platformlarda olabileceğinden, öğrencinin sınav notunun BYS'ye aktarılmasında olası karışıklığın önüne geçmek için öğretim elemanı gereken özen ve takibi sağlar.

MADDE 5- Dil Kazanımı Düşük İşitme Engelli Öğrencilerin, Otistik, Aspergerli, Rett Sendromlu, Öğrenme Güçlüğü olan öğrencilerin ve Bütünleştirici Eğitim ve Sınavları ile ilgili hususlar;

1) Dil Kazanımı Düşük İşitme Engelli Öğrencilerin Kapsayıcı Eğitim ve Sınavları düzenlemek için öğretim elemanlarının faydalanabileceği öneri niteliğindeki hususlar aşağıdadır. Bu öneriler, öğrencinin Türkçe dil seviyesi ölçüldükten sonra uygulanmalıdır;

a) Öğrencinin, sözcükleri anlamlandırılmaması ve dil pratiğinin olmaması sebebiyle (Dil becerilerinin -okuma/anlama, yazma, dinleme ve konuşma- sınırlı olması nedeni ile), duymasını kolaylaştıracak araçlar sorunu çözemeyebilir. Bu şartlar altında FM İndüksiyon döngüsünden yararlanamayacaktır. Bu durumda, bir bireysel eğitim programının hazırlanması gereklidir.

b) Öğrencinin metin üzerinden alacağı akademik bilgiler/ders notları için önceden ders notlarının hazırlanması, olamıyorsa ders sonrasında öğrenciye verilmesi. Bu notların;

• Basit bir dil ile bilginin aktarılması (A1-A2 düzeyinde iki veya üç kelimedenden oluşan cümlelerle),

- Jargon ve terimlerin basit bir dil ile açıklamalarının yapılmasına yönelik ön hazırlık yapılması, (İlgili foto ve resimler eklenebilir)

Yapılacak bu ön hazırlığın özel bir öğretmen ile öğrenciye dersten önce aktarılması,

Destek eğitim hizmeti veren kişi ile tekrarlanması ve tekrarları arttırmak için ödevler verilerek ödevlerin kontrol edilmesi; tekrar yapılırken sınav sorularında değişiklik yapmadan, aynı soruların temel düzey Türkçe ile sorulması,

c) Yazı dili anlaşılır olmayacağı için yazılı olarak sınava alınması yerine ayrı bir salonda sözlü olarak yapılması veya yazılı olacak cevaplarda dil bilgisi zayıflığı dikkate alınarak gerekli kolaylığın (dil hatalarına bakılmadan içeriğe puan verilmesi) sağlanması,

d) Soruların imkan dahilindeyse görseller (önceden bildiği, derslerde veya ders notlarında gördüğü görseller olmalı/transfer edemeyebilir) ile sorulması,

e) Yönergeleri ve soruların kendi dil seviyesinde hazırlanması,

f) Yönergeleri ve soruların kendi dil seviyesinde olsa da anlamada güçlük olabileceğinden ek süre verilmesi,

2) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilerin kapsayıcı eğitim ve sınavları düzenlemek için öğretim elemanlarının faydalanabileceği öneri niteliğindeki hususlar aşağıdadır;

a) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilerin sınava alınacakları salonda ortamda farklı, değişik, kötü kokuların olmamasına dikkat edilmesi,

b) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilerin sınava girdikleri salonda görevli olan sınav gözetmeninin parfüm kullanmamaya özen göstermesi,

c) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilere sınav görevlilerince fiziksel temastan kaçınılmasına (Örnek: Gel seni şöyle alalım deyip omzuna, koluna dokunulmamasına),

d) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilere, adları ile seslendirildiklerinde bazen bakmama, sesin geldiği yere dönmeme davranışı sergiledikleri için yüzü yüze bir iletişimin tercih edilmesine,

e) Otistik, Asperger Sendromlu, Rett Sendromlu öğrencilerin kullandıkları ilaç, tıbbi malzeme vb. ile sınava girmelerine izin verilmesi

3) Özel Öğrenme Güçlüğü olan öğrencilerin bütünleştirici eğitim ve sınavlarını düzenlemek için öğretim elemanlarının faydalanabileceği öneri niteliğindeki hususlar aşağıdadır;

a) ÖÖG'li bir öğrenci için bilgiyi kazanıp kazanmadığın sınavın en iyi yolu, daha iyi öğrendiği yöntemden faydalanmak olabilir. Öğretim elemanı, sınav öncesinde informal bir sohbet ile nasıl ders çalışmaktan keyif aldığı kontrol soruları ile sorulup öğrencinin nasıl öğrendiğine ilişkin, dikkatini toplayabildiğine ilişkin değerlendiricilere bir ipucu verebilir,

b) ÖÖG olan çocukların bazıları işiterek, bazıları görerek, bazıları dokunarak, ritim tutarak ve buna benzer şekillerde daha kolay öğrenir. Öğretim elemanları bilgi aktarımında öğrencinin bu niteliğini dikkate alabilir.

c) Öğretim elemanları, ölçme ve değerlendirmelerinde, mümkün olduğunca sınavları, çoktan seçmeli hazırlamaya, sözlü sınavlarla değerlendirme yapmaya; yönergeleri gerekiyorsa sadece okumak yerine açıklayarak verilebilir.

d) Öğretim elemanları, sınav kâğıtlarının (eğer yazılı bir sınavsa) renkli kağıtlara basmak, imgelemesini renkli kağıtlara yapmasına izin verebilir.

e) Sınavlarda ÖÖG olan öğrencilere daha uzun süre verilmesinde hiçbir sakınca yoktur. Ancak bu süre mevcut sınav süresinin çok üzerinde de olmamalıdır. Organize olma becerilerinde ve zamanı yönetme ve kullanma becerilerinde sıkıntı yaşama ihtimalleri olduğu için sınav süresini diğer öğrenciler için 1 saat gibi tek bir süre ile belirlerken ÖÖG'li öğrenciler için 1. Soru 10 dk. 2. Soru 5 dk gibi parçalara ve sürelerle bölünmüş bir sınav veya uygulama ÖÖG'li öğrencileri rahatlatılabilir.

f) Soru metinlerini veya yönergeleri mümkün olduğunca kısa, açık, anlaşılır tutmaya özen gösterilmesi,

g) Öğrencilerin sınav sırasında yönergeleri doğru okuyabilmesi için yönergeye ait anahtar kelimelerin, sürenin, başlıkların vb. altını çizip fosforlu kalemlerle üstünü / altını çizilmesi,

h) Diğer öğrenciler de heyecan yaşayıp heyecanlarını kontrol edebilirken, ÖÖG'li öğrenci ekstra heyecanlı olabilir, heyecanlandığında kekeme olabilir, sakarlaşabilir. Olabildiğince onu rahatlatmak, ilgilendiğini düşünülen bir konu ile ilgili ayaküstü bile olsa kısa bir sohbet bile var olan performansını doğru yansıtabilmesine kapı aralayabilir.